

Starki (konec življenjskega hrepenenja) in elemente igre v četrtem ciklu, To je spomin na čas, (Žongler, Dresura konj, Vrvohodec, Atraktivna opica, Krotilec zveri, Artist).

Prvi radikalnejši vstop v tako imenovano poezijo deziluzionizma se pri Hofmanu začneja v ciklu Pustite me, pustite, bodisi da gre v tej liriki do razkrivanja karakternih potez družbe (Mesto, Praznovanje prvega maja), posameznika (Žalostinka za obetajočim idolum, Metamorfoza v krogu), bodisi za razmerja do trdnejših temeljev eksistence (Zavist, K začetku in nazaj, Viharnik, Veličine v očeh mojega strica, Na preži za svojo senco).

Cikla, Rad bi preskočil čas, spoznanje in Rad bi. Ne znam povedati obogatita Hofmanovo liriko predvsem z elementi zrelejše, elementarnejše ljubezenske motivike. Od prvotne ljubezenske tematike iz začetka Loka (romantično-iluzionistična) dobiva tu ta motivika povsem čutni predznak. Izpovedna naravnost ne zajema več iz pričakujočih možnosti, marveč samo še iz opisa ali analize že doživetega-danosti. Vež med prvim in drugim tipom ljubezenske poezije je predvsem časovna, pogojena z razvojem avtorjevega ustvarjanja.

Cikel Pesnik I-VII vidneje dodaja že znanim Hofmanovim pesniškim motivom novo podobo. Logičen vsebinski sklep zbirke se obrača k izvornim temeljem poezije-besedi, njeni skrivnostni moči, magičnosti, prevari (»Pesnik nima besed, da se v njih uresniči), stiska in blodnje dale so manj kakor nič, še (glas, ki se pne v poimenovanje golih stvari), ni njegov, je nekaj med igro in samoprevaro« (138).

Hofmanova poezija v zbirki Lok, antološki po svoji zasnovi, kaže sicer vrsto razvojnih stopenj in smeri ter slejkoprej ostaja spremljevalec svoje pesniške generacije s tipom intimistično izpovedne, izrazito antropocentrične, vendar jezikovno premalo inventivne poe-

zije, kot da ji v celoti manjka bodisi eruptivnejša oblikovalna naravnost bodisi tista inovativna moč, ki povzdukuje lastno ustvarjalnost, zavedno ali nezavedno, v območje neponovljive enkratnosti. Težko bi v tej poeziji našli trdnješi osebni ustvarjalni profil, bodisi v smeri tematike bodisi stila. Zdi se, da se je avtor prehitro zadovoljil s »hojo« ob svoji generaciji, premalo torej, da bi se prebil nad njo. Te moči Lok nima.

IVO ZORMAN, STRIC BENJAMIN

Družinska kronika, kakor jo je Ivo Zorman nakazal že v svojem prejšnjem romanu, Sončnica navadna, napoveduje pa še tretji del — Dom človekov, v katerem bo podana življenjska zgodba najstarejšega Baumana, je v romanu Stric Benjamin* zastavljena bolj široko, z vključevanjem v fabulativne vezi obsežno sorodstvo: brate, sestre, sinove, hčerke, prijatelje in znance. Dokumentarčnost, faktografska prepričljivost dobiva svojo potrditev tudi v ureditvi knjige, in sicer, v natančnem rodovniku Baumanovega rodu — od starega očeta Simona in žene Marije do otrok in vnukov. Potemtakem Zormanova kronika noče biti samo romanisirana upodobitev dvigov in padcev, skrivnostnih vezi, življenjskih usod in medsebojne odvisnosti določene družine, marveč hoče po eni strani preseči zgolj romaneskni, fiktivni karakter pripovedi in jo preusmeriti v videz resničnosti, po drugi pa jo speljati v okvir tipičnosti, splošnosti, zakonitosti nekega družinskega ali širše družbenega procesa, ko se družinske vezi, kot osrednja opazovalna prvina romana, razvijajo iz kmečke socialne strukture v srednje meščansko. Ta proces hoče biti v Stricu

(Ivo Zorman, Stric Benjamin, DZS Ljubljana 1977, opremila Nadja Furlan, str. 258.)

Benjaminu povezan s širšim družbenim kontekstom, čeprav je le-ta v tekstu potisnjen v ozadje — na račun osebnih, družinskih usod in razmerij.

Zato je Stric Benjamin kompozicijsko zasnovan spretno, z natančnim potekom »zgodbe« od Benjaminove smrti in pogreba, kot uvodne scene, do analitično zasnovanega prodiranja v srž skrivnostno zapletenih, prikritih, nepredvidljivih odnosov in končnega razpleta, s čimer se ves roman pokaže pravzaprav v novi, bolj na kriminalko spominjajoči luči, kot pa toga družinska kronika. Tako se konec, spoznanje »bistva« strica Benjaminina, spremeni v popolno razkritost, prepoznanje »skrivnosti«, prav tako tudi usode Cirile in nekaterih najbolj »potrebnih« likov, pri čemer je bralec pravzaprav opeharjen za svojo razmišljajočo nadgradnjo. V romanu je vse tako precizirano, natanko pretehtano, odmerjeno, skonstruirano, da je »past« nastavljena na začetku, sicer za bralce vabljava, saj bo tekst prebral brez muke, prej s pričakovanjem razpleta, vendar je konec preveč »skonstruiran«, da bi bil prepričljiv in zadovoljiv. Nad tekstom je čutiti spretnega urejevalca odnosov, časovnega zaporedja, vzročno posledičnih vezi med posamezniki, pisatelja. Ta se v tekstu premika od figure do figure, jemlje iz nje potrebno količino informacij in jih v posameznih »dozah« v zaporedju ponuja bralcu. V tem je Ivo Zorman zelo spreten. Bralec dobiva vtis, da pisec posameznike pozna še »čez tekst« in da bi se le-ti nemara pokazali v drugačni luči, če bi jih »režiserjeva« spretnost postavila drugače, jim »dala vlogo« ob drugih priložnostih.

Tako se zastavlja vprašanje namena Zormanove družinske kronike Stric Benjamin. Ali je ta v opisu rodbinskih vezi z vsemi potuhnjenimi, komaj zaznavnimi nasprotji in karakternimi otenki, ali nemara v prikazu usode človekove naivnosti, ujetosti v kalupe

moralnih in družbenih konvencij na prehodu iz ene socialne kategorije v drugo, ali celo v spoznanju človekove nemoči in egoizma v trenutkih, ko so krvne vezi ovira posameznikovim tihim načrtom in željam po osebnem uveljavljanju?

Odgovor na zastavljena vprašanja ni lahak in ne enostranski. Verjetno obsega vse nakazane komponente, v posameznih otenkih in položajih. Sicer pa jih zapleta in razpleta fabula sama, tako Cirilina kot Benjaminova zgodba. Cirilina; iz mladenke, ob pomoči strica Jakoba, Benjaminina ter očeta Mihaela, potisnjena v mestni svet z njegovimi preračunljivimi, narejenimi, tržnimi odnosi, dokler je neizkušnje, za katere plača svojo ceno, iz naivnosti preoblikujejo v zrelejšo, preračunljivejšo, razsodnejšo žensko. Benjamin igra v njeni zgodbi vlogo deloma fiktivnega prvega moškega deloma resničnega skrbnika, Braco Cestnik zakonitega moža, Ernest Varl ljubimca in »razdiralca« Benjaminove »popolnosti«. Benjaminova se iz Bončinove veletrgovine z vinom preseli v Ljubljano, z Gelči verjetno načrtuje poroko, vendar zanjo nima pravega poguma, skrivaj se sestaja z Bracom, pozna Ernesta, konča s samomorom. Obe usodi sta prepleteni z medsebojnimi vezmi, »legalnimi« in »ilegalnimi«, ob koncu se izkaže, da z nenavadnimi in presenetljivimi. Usode drugih sorodnikov so zgolj epizodnega pomena, toliko pač, da dobi družinska kronika možnosti širših rodbinskih konfrontacij, katerih cilj v romanu je predvsem v psihološkem razkrivanju človekovih slabosti vseh vrst.

Stric Benjamin je v bistvu psihološki roman, vendar zaradi obsežnega časovnega loka, ki pa je ujet v en sam dogodek — smrt in pogreb — le-ta povezuje zgodbo od začetka do konca, dopušča tudi obsežnejšo epsko, pripovedno plast. Zato je tekst primeren tudi za filmski scenarij.

Vendar se v družinski kroniki razplet preveč očitno kaže kot funkcija malo-meščanskih konservativnih in ozkih pogledov na moralo in družbeno konvencijo. Baumani so v bistvu družina, ki v sebi ne more skriti kmečkega izvora in stroge krščanske morale, hkrati pa izrazitih pridobitniških, sebičnih nagnjenj. In ko se te lastnosti spopadejo v življenjski praksi, je njihov rezultat zakonolom, homoseksualnost, slabištvo, sleparija in podobne lastnosti, ki v bistvu kažejo šibke karakterje. V tem je Ivo Zorman uspel, čeprav je motiv časovno že zastarel in pomeni v sodobni romaneskni ustvarjalnosti pravzaprav korak nazaj. Prav tako ni bistveno nova, prej običajna, tehnika obdelave snovi. Zdi pa se vendarle, da se usoda malomeščanstva pri nas še vedno »vleče« kot aktualna romaneskna tema; pogojujejo jo nove razmere — malomeščanske.

Marijan Zlobec

POLIFONIA FRIULANA

Z zvezkom *Polifonia friulana*, ki je izšel v začetku jeseni, je milanska glasbena založba Suvini Zerboni začela menda izdajati zbirko zborovskih priredb ljudskih pesmi: tako tolmačim risbo na ovojnicah, ki predstavlja črtež Italije z upravnimi mejami med dvajsetimi deželami, ki sestavljajo državo. Skrajna vzhodna dežela izstopa, ker je edina tiskana s posebno barvo. Vsako tako pobudo je treba pozdravljati z veseljem, saj postaja vsem bolj očitno, kako visok je lahko delež, ki ga poznavanje ljudskih kultur prispeva vsaki učeni kulturi zaradi alienacije, ki danes ogroža vsako kulturo.

Razlog, zaradi katerega opozarjamo slovenske bralce na to italijansko publikacijo, pa je drug in bo takoj očiten vsakomur, ki prebere celoten naslov zbirke: *Furlanska polifonija, enajst fur-*

lanskih ljudskih pesmi za mešan zbor, ki jih je priredil Davide Liani; izvirno besedilo ter italijanski, francoski, angleški, slovenski in nemški ritmični prevod.* V daljšem predgovoru pojasnjuje Liani svoj uredniški koncept: poleg izvirnega besedila je dal pripraviti prevod v jeziku narodov, s katerimi meji Furlanija oziroma Italija, ter v mednarodni angleščini. Ritmični prevod omogoča uporabo priredb v vseh teh jezikih; če od profesionalnega zbora zahtevamo izvedbo v izvirniku, lahko pričakujemo, da bojo amaterski zbori segli po prevodu.

Lianijev predgovor nas opozori na drug dragocen podatek: odlični poznavalec oglejske patriarške glasbe Pellegri-
rino Ernetti, znanstveni sodelavec beneškega sklada Giorgio Cini, je tu prispeval podatke o patriarških liturgičnih melodijah iz videmskih, čedadskih, oxfordskih in toledskih kodeksov, ki kažejo očitno sorodstvo s furlanskimi pesmimi v ti zbirki.

To je dejansko začetek primerjalnega študija glasbene folklorne na področju nekdanjega oglejskega partiarhata, pri katerem smo tudi Slovenci krepko zainteresirani. Za primer naj citiram prvo pesem: melodija furlanske uspa-
vanke *Sarindulaile* je istovetna z melodijo *Ecce ancilla Domini* (Viden, kodeks 324, XII. stol.). Slovenski etnograf se bo takoj zavedal, da je ta melodija istovetna z beneškoslovensko ženitno pesmijo *Oj božime*. Ti preprosti podatki odpirajo pred strokovnjaki široke možnosti za analizo in razpravo.

Ob ti pesmi se lahko ustavimo še malo, da prikažemo primer slovenskega prevoda. Najbolje se nam zdi objaviti ga ob izvirniku.

* Polifonia Friulana, undici canti popolari friulani per coro a voci miste a cura di Davide Liani; testi originali e versioni ritmiche in italiano, francese, inglese, sloveno e tedesco; Edizioni Suvini Zerboni, Milano 1977.